

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЯКИМЕНКО ПОЛІНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 378.015.31:373.3.011.3-051(043.5)

**ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Реферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Хмельницький – 2026

Дисертація є рукописом.
Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
БІДЮК Наталя Михайлівна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ОСИПОВА Тетяна Юріївна,
Державний заклад
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
КУЧАЙ Тетяна Петрівна,
Закарпатський угорський університет
імені Ференца Ракоці ІІ,
професор кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти
та управління закладами освіти;

доктор педагогічних наук, професор
ЗОРЧКІНА Тетяна Сергіївна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри початкової
і спеціальної освіти.

Захист відбудеться 10 липня 2026 року о 10⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 70.052.05 у Хмельницькому національному університеті, за
адресою: зал засідань, вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, 29016.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <https://nauka.khmnmu.edu.ua> та в
Науковій бібліотеці Хмельницького національного університету, за адресою:
вул. Кам'янецька, 110/1, м. Хмельницький, 29016.

Реферат розіслано 9 червня 2026 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ірина АНДРОЩУК

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність проблеми дослідження зумовлена сучасними трансформаційними процесами у сфері вищої та початкової освіти, реформою середньої освіти «Нова українська школа» (далі – НУШ), посиленням вимог до професійної підготовки педагогічних кадрів, а також необхідністю формування в майбутніх учителів початкових класів здатності до творчої, інноваційної та гнучкої професійної діяльності в умовах динамічних змін освітнього середовища. Переорієнтація сучасної освіти на гуманістичні, дитиноцентричні та компетентнісні засади актуалізує потребу в учителів нового типу – фахівцях, здатному не лише транслювати знання, а й проектувати освітній процес, створювати розвивальне освітнє середовище, забезпечувати партнерську взаємодію з учнями та батьками, сприяти розвитку індивідуальності дитини, її критичного мислення, креативності, ініціативності та здатності до саморозвитку.

У Концепції НУШ (2016) учитель початкових класів визначається як агент освітніх змін, організатор інноваційного освітнього середовища та суб'єкт творчої педагогічної діяльності. Реалізація положень НУШ передбачає здатність педагога гнучко реагувати на освітні виклики, ураховувати індивідуальні потреби й можливості молодших школярів, творчо добирати методики, технології та форми організації навчання. Задекларовані у концептуальних документах професійна автономія вчителя та свобода педагогічного вибору посилюють значущість формування педагогічної творчості майбутніх учителів ще на етапі їхньої професійної підготовки у закладах вищої освіти (далі – ЗВО).

Сучасний учитель початкових класів постає як багатофункціональний фахівець, який виконує освітню, виховну, консультативну, фасилітативну, соціалізаційну, діагностично-корекційну, здоров'язбережувальну та інші функції. У зв'язку з цим педагогічна творчість набуває значення інтегративної професійно-особистісної характеристики, що забезпечує здатність майбутнього педагога до нестандартного розв'язання професійних завдань, пошуку нових педагогічних ідей, застосування інноваційних технологій навчання і виховання, моделювання продуктивних освітніх ситуацій та творчої самореалізації у професійній діяльності. Саме педагогічна творчість сприяє ефективному поєднанню професійних знань, педагогічної гнучкості, рефлексивності та здатності до інноваційної діяльності. В умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України особливого значення набуває підготовка педагога, здатного створювати безпечне, підтримувальне й розвивальне освітнє середовище, формувати в молодших школярів життєстійкість, відповідальність, творче мислення та здатність до конструктивної взаємодії. За таких умов учитель є не лише носієм знань, а й важливим суб'єктом соціально-психологічної підтримки дитини та організатором її особистісного розвитку.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває пошук ефективних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої освіти, зокрема щодо створення оптимальних та ефективних педагогічних умов, що забезпечують розвиток їхньої педагогічної творчості,

професійної ініціативності, здатності до інноваційної діяльності та творчого професійного самовираження.

Концептуальні засади модернізації професійної підготовки педагогічних кадрів закладено в Законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про фахову передвищу освіту» (2019), «Про повну загальну середню освіту» (2020), професійних стандартах «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020) та «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024). Євроінтеграційні орієнтири розвитку педагогічної освіти конкретизовано у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 – 2032 роки (розпорядження КМУ № 286-р від 23.02.2022), а також у Стратегічному плані діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року (2022), у яких визначено пріоритети забезпечення якості підготовки фахівців, оновлення змісту і практичної складової освітніх програм, розвитку академічної доброчесності та інституційної спроможності закладів вищої освіти. Важливе значення для дослідження мають нормативні документи, що задають рамку компетентнісного, інноваційного та цифрового оновлення підготовки педагога, зокрема Концепція розвитку цифрових компетентностей (розпорядження КМУ № 167-р від 03.03.2021).

Проблема професійної підготовки вчителя перебуває в центрі уваги наукових досліджень О. Акімової, В. Андрушенка, І. Андрощук, О. Антонової, Н. Бідюк, В. Береки, Р. Гуревича, О. Гомонюк, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, А. Коломієць, А. Кузьмінського, О. Лаврінєнка, Н. Лазаренко, Н. Нічкало, О. Савченко, С. Сисоевої, О. Сухомлинської, Т. Осипової та інших учених. У їхньому науковому доробку висвітлено теоретико-методологічні засади розвитку педагогічної освіти, модернізації підготовки педагогічних кадрів, розвитку професійної компетентності, педагогічної майстерності та особистісного становлення майбутнього вчителя. Концептуальні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до творчої професійної діяльності розкрито у працях Н. Бібик, О. Біди, Л. Бірюк, В. Бондаря, М. Вашуленка, Т. Зорочкиної, Н. Казакової, Н. Кічук, О. Комар, О. Кучерявого, Т. Кучай, М. Марусинєць, І. Осадченко, І. Пальшкової, Р. Пріми, М. Прокоф'євої, С. Скворцової, Г. Тарасенко, Л. Хомич, Л. Хоружої та інших дослідників. У зазначених працях обґрунтовано особливості професійної підготовки вчителя початкової школи, висвітлено питання розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогів, формування їхньої готовності до інноваційної діяльності, педагогічної взаємодії та творчої самореалізації у професійній діяльності. У дисертаційних дослідженнях (Ю. Білик, Н. Бірук, В. Кравцова, О. Гончарова, С. Гаврилюк, Н. Делікатна, Г. Клімашевська, О. Красовська, Л. Хан, Л. Хімчук, І. Небитова, В. Поберецька, С. Паршук, О. Рома, Т. Тутова, О. Шквир та ін.) висвітлено проблеми підготовки майбутніх педагогів до національного виховання учнів, педагогічної творчості, інноваційної діяльності, педагогічної взаємодії, організації інтегрованого та дистанційного навчання, формування конструктивно-проективних умінь, ключових і предметних компетентностей, готовності до креативної професійної діяльності в умовах НУШ тощо.

Феноменологія педагогічної творчості досліджена такими науковцями, як: С. Сисоєва (теоретико-методологічне обґрунтування педагогічної творчості), І. Андрощук (сутність та характеристики педагогічної творчості), О. Акімова (творче мислення майбутнього вчителя), О. Отич (основи педагогічної майстерності), Н. Стельмах (педагогічна творчість як фактор самореалізації), О. Антонова, В. Фрицюк (педагогічна креативність). Психологічний аспект проблеми педагогічної творчості вивчали С. Деніжна, І. Петухова, М. Сова, С. Шандрук, С. Яланська та ін.

Зарубіжний досвід підготовки вчителів до педагогічної творчості досліджували такі науковці: М. Абу Ассалі (M. Abou Assali), Ж. Абрамо (J. Abramo), Ф. Альтер (F. Alter), Г. Аранда-Мена (G. Aranda-Mena), С. Багеті (S. Baheti), Р. Бебре (R. Bebre), І. Бельські (I. Belski), Й. Бйорк (J. Björk), Е. Бранкаті (E. Brancati), А. Бріц (A. Britz), С. Бірн (S. Byrne), Г. Касціні (G. Cascini), К. Чен (Q. Chen), С. Чен (S. Chen), Л. Чін-Ці (L. Chin-Hsi), Є. Хрисіку (E. Chrysikou), С. Доусон (S. Dawson), Г. Еквалл (G. Ekvall), Є. Ешун (E. Eshun), Дж. Форрестер (J. Forrester), Т. Гкрімпізі (T. Gkrimpizi), С. Глассер (S. Glasser), Д. Ерна́ндес-Торрано (D. Hernández-Torranó), К. Хельцле (K. Hölzle), Дж. Гілфорд (J. Holford), С. Ісаксен (S. Isaksen), М. Карвовський (M. Karwowski), Я. Кауфман (J. Kaufman), Т. Кеттлер (T. Kettler), М. Хурам Ахан (M. Khuram Ahan), К. Лемб (K. Lamb), У. Ленка (U. Lenka), В. Мачуський (V. Machuskiyi), Д. Муллет (D. Mullet), Р. Омар (R. Omar), Т. Пан (T. Pan), С. Панатик (S. Panatik), П. Торренс (P. Torrens) та ін.

Аналіз зазначених досліджень засвідчує значний науковий інтерес до проблем удосконалення підготовки майбутніх учителів початкових класів. Попри наявність численних досліджень окремі питання теоретичного обґрунтування та методичного забезпечення формування педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів залишаються недостатньо розробленими. Це доводять також виявлені *суперечності*:

- у *контексті суспільно-особистісних потреб*: між зростанням вимог суспільства й НУШ до творчої, інноваційної та гнучкої професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів та реальним станом сформованості їхньої педагогічної творчості; потребою початкової школи у педагогах, здатних створювати розвивальне, дитиноцентроване та креативне освітнє середовище, і переважанням традиційних підходів у професійній підготовці майбутніх учителів у ЗВО; суспільною потребою у творчому вчителів, здатному до професійного самовираження, педагогічної імпровізації та інноваційної діяльності, й недостатнім рівнем усвідомлення значущості педагогічної творчості як складника професійної підготовки майбутнього педагога;

- у *контексті потреб педагогічної науки*: між необхідністю модернізації системи педагогічної освіти відповідно до сучасних освітніх тенденцій і недостатнім науково-теоретичним обґрунтуванням концептуальних засад формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; об'єктивною потребою у створенні цілісної науково обґрунтованої системи формування педагогічної творчості майбутніх педагогів і недостатнім

розробленням її методологічних, змістових та технологічних засад; потребою здобувачів вищої освіти у розвитку творчого потенціалу, креативного мислення, здатності до педагогічної імпровізації та недостатньою спрямованістю змісту професійної підготовки на розвиток зазначених якостей;

– у контексті *потреб педагогічної практики*: між необхідністю створення ефективних педагогічних умов для формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів та переважанням репродуктивних підходів до організації освітнього процесу у ЗВО; потребою сучасної початкової школи у творчому педагогові, здатному до інноваційної діяльності та нестандартного розв'язання професійних завдань, і недосконалістю підходів до відбору та структурування змісту професійної підготовки; необхідністю використання інноваційних форм, методів і технологій навчання для розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів та недостатнім рівнем їх практичної реалізації у системі професійної підготовки.

Отже, актуальність і соціальна значущість порушеної проблеми, відсутність її цілісного вивчення, недостатній ступінь розроблення в педагогічній науці, а також необхідність розв'язання окреслених суперечностей зумовили вибір теми дисертації: **«Теоретичні і методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану наукових досліджень Хмельницького національного університету «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663) та «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (ДР № 0125U003711). Тема дослідження затверджена на засіданні вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 5 від 28.11.2024 року).

Мета дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів та експериментальній перевірці її ефективності.

Відповідно до мети, сформульовано такі **завдання**:

- 1) дослідити теоретичні засади проблеми формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; з'ясувати сутність ключових понять;
- 2) розробити авторську концепцію формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів;
- 3) обґрунтувати організаційно-методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів;
- 4) визначити компоненти, критерії, показники та рівні сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів;
- 5) визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у ЗВО;

6) розробити та змоделювати систему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, експериментально перевірити її ефективність;

7) підготувати та впровадити в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення для формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка вчителів початкових класів у ЗВО.

Предмет дослідження – система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у ЗВО.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті формування педагогічної творчості ґрунтується на впровадженні послідовних, системних і науково обґрунтованих організаційно-методичних змін в освітньому процесі ЗВО, спрямованих на забезпечення позитивної динаміки сформованості педагогічної творчості майбутніх педагогів як інтегративної професійно-особистісної якості, що виявляється у здатності генерувати нові педагогічні ідеї, використовувати методи й прийоми навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей молодших школярів. Формування педагогічної творчості передбачає розвиток у майбутніх учителів початкових класів креативного мислення, рефлексивності, емоційної гнучкості, професійної ініціативності, що є важливою умовою забезпечення ефективності освітнього процесу в умовах постійних змін і викликів сучасної початкової освіти.

В основу **концепції дослідження** покладено фундаментальні філософські, соціокультурні, психологічні та педагогічні положення щодо розвитку творчої особистості педагога в умовах гуманістичної, дитиноцентрованої та компетентнісної парадигми освіти; визнання педагогічної творчості як ключового чинника професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів; розуміння неперервного розвитку творчого потенціалу педагога як умови його професійного зростання та самореалізації; усвідомлення значущості творчого підходу в організації освітнього процесу початкової школи з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Комплексний характер проблеми зумовив реалізацію дослідження за трьома концептами: *методологічним, теоретичним і технологічним.*

Методологічний концепт дослідження становлять загальнометодологічні наукові підходи, саме: аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, системний, синергетичний, суб'єктний, гуманістичний, особистісно орієнтований, культурологічний, конструктивістський та інноваційний, що забезпечують багатовимірність аналізу й організації процесу формування педагогічної творчості. *Компетентнісний підхід* акцентується на практичному спрямуванні підготовки, орієнтованій на формування професійних компетентностей, що дають змогу майбутньому вчителю початкових класів реалізувати креативну діяльність, приймати нестандартні рішення, ініціювати інновації та ефективно взаємодіяти з учнями в умовах змішаного, інтегрованого й цифрового навчання.

Аксіологічний підхід забезпечує засвоєння ціннісних основ творчості в педагогічній діяльності, сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти моральної і професійної відповідальності, гуманістичної спрямованості, мотивації до самореалізації через творчість. *Особистісно орієнтований підхід* слугує основою для розкриття індивідуального потенціалу майбутнього вчителя початкових класів, урахування його потреб, здібностей і прагнень, формування внутрішньої мотивації до креативної самореалізації. Він забезпечує розвиток педагогічної рефлексії, саморефлексії, ініціативності та відповідальності, що є визначальними характеристиками творчої особистості. *Діяльнісний підхід* реалізується через організацію активної, практико-орієнтованої, проблемно-пошукової, науково-дослідної діяльності, у якій творчість проявляється як процес проектування, моделювання та реалізації нових освітніх рішень. Його впровадження забезпечує оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними технологіями навчання, вміннями діяти в умовах педагогічної невизначеності, знаходити нестандартні шляхи взаємодії з дітьми молодшого шкільного віку. *Конструктивістський підхід* передбачає активну роль суб'єкта навчання у конструюванні знань, досвіду, смислів, що особливо важливо для формування творчого мислення, здатності до самостійного прийняття рішень, формування педагогічної позиції. *Культурологічний підхід* дає змогу інтерпретувати педагогічну творчість у контексті культурно-освітньої традиції, як процес залучення до цінностей, змістів і символів педагогічної культури, як основу професійного зростання. *Інноваційний підхід* обґрунтовує необхідність упровадження сучасних педагогічних і цифрових технологій для формування педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів. *Гуманістичний і суб'єктний підходи* забезпечують акцент на унікальності кожного вчителя, його праві на творчу інтерпретацію професійної діяльності, реалізацію власного стилю, а також усвідомлення суб'єктної ролі у створенні розвивального освітнього простору. *Синергетичний підхід* дає змогу враховувати непередбачуваність і динамічність розвитку творчого потенціалу, розглядати формування педагогічної творчості як відкриту систему з можливістю саморозвитку, адаптації до складних умов освітньої взаємодії. Сукупність зазначених методологічних підходів дає змогу розробити цілісну систему формування педагогічної творчості, в якій органічно поєднуються особистісний розвиток, професійна компетентність, творча активність та педагогічна рефлексія майбутнього вчителя початкових класів. Методологічний концепт детермінує сукупність загальнодидактичних та специфічних принципів, на яких базована розроблена система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Теоретичний концепт окреслює систему концептуальних положень, дає змогу виявити провідні теорії, ідеї, (філософські, психологічні, педагогічні, економічні, соціологічні), законодавчо-нормативні засади, вихідні параметри, дефініції, покладені в основу розуміння феномену «педагогічна творчість майбутнього вчителя початкових класів», наукового опису досліджуваних явищ, їх аналізу, узагальнення й синтезу, а також обґрунтування та моделювання системи зазначеного процесу.

Технологічний концепт дослідження передбачає прикладну реалізацію та перевірку ефективності теоретично обґрунтованих положень щодо формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, а також дівість усіх складників розробленої системи через впровадження визначених педагогічних умов і навчально-методичного забезпечення. Його сутність становить створення цілісного освітнього середовища, яке є змістовно насиченим, психологічно безпечним та педагогічно підтримувальним, і сприяє активізації творчого потенціалу здобувачів освіти. У межах цього середовища реалізується комплекс взаємопов'язаних видів діяльності, зокрема проєктна, дослідницька та інноваційна діяльність, що забезпечують розвиток креативного мислення, педагогічної ініціативності та здатності до професійного самовираження. Технологічний компонент системи передбачає широке використання інтерактивних методів (диспути, дискусії, тренінги, ігрове моделювання, майстер-класи, творчі лабораторії, дебатні клуби, педагогічні хакатони та «фестивалі ідей») і технологій навчання (проєктного навчання, дизайн-мислення, проблемно-орієнтованого навчання, змішаного навчання, портфоліо тощо).

Основні положення концепції втілено в **загальній гіпотезі** дослідження: ефективність формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів суттєво підвищиться за умови впровадження розробленої, теоретично обґрунтованої й експериментально перевіреної системи, спрямованої на формування їхньої педагогічної творчості як інтегративної професійно-особистісної якості, що виявляється у здатності до інноваційної, гнучкої, креативної та самостійно організованої професійної діяльності.

Загальна гіпотеза конкретизується в **часткових гіпотезах**, відповідно до яких формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів буде ефективним за таких умов:

- здійснення теоретико-методологічного обґрунтування проблеми дослідження на основі сучасних наукових підходів, що дають змогу розглядати педагогічну творчість як інтегративне педагогічне явище, яке поєднує креативність, професійну мобільність, рефлексивність і здатність до інноваційної діяльності;

- створення оптимальних педагогічних умов формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів (забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища; інтеграція творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення та інноваційної культури здобувачів освіти; організація педагогічної підтримки та наставництва як передумова ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання);

- здійснення ефективного управління освітнім процесом, об'єктивної діагностики та оцінювання рівня сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи на основі науково обґрунтованої системи критеріїв, показників і рівнів, а також забезпечення корекції та динамічного вдосконалення відповідних результатів;

– розроблення та впровадження навчально-методичного забезпечення, спрямованого на оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів з орієнтацією на формування їхньої педагогічної творчості у умовах сучасної освітньої практики.

Для реалізації визначених завдань і досягнення мети використані такі **методи дослідження**: *теоретичні методи* (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення) дали змогу обґрунтувати понятійно-категоріальний апарат дослідження, здійснити аналіз нормативно-правових документів у сфері освіти, освітніх і професійних стандартів, наукових джерел, дисертаційних досліджень, електронних ресурсів, а також узагальнити досвід науково-педагогічних працівників ЗВО. Компаративний аналіз сприяв виявленню інноваційних ідей зарубіжного досвіду щодо формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи. Методи моделювання, проектування та прогнозування були використані для теоретичного обґрунтування концепції дослідження та розроблення системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. *Емпіричні методи* включали педагогічне спостереження, аналіз продуктів творчої діяльності викладачів і здобувачів вищої освіти, анкетування, тестування та самооцінювання. Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту дали змогу перевірити ефективність запропонованої системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи. Для обробки та інтерпретації результатів дослідження застосовано *методи математичної статистики*, що забезпечили об'єктивність аналізу отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що: *уперше* обґрунтовано концепцію формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що включає методологічний, теоретичний, технологічний концепти; розроблено, змодельовано й експериментально перевірено ефективність системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що містить цільовий, концептуально-теоретичний, змістово-технологічний, діагностично-результативний блоки; виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів (забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища; інтеграція творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення та інноваційної культури здобувачів освіти; організація педагогічної підтримки та наставництва як передумова ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання); *удосконалено* компонентну структуру досліджуваного поняття (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний компонент), критерії, показники та рівні сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; змістово-методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; *уточнено* зміст основних понять дослідження: «педагогічна творчість вчителя початкових класів», «творча педагогічна діяльність», «педагогічна креативність», «формування педагогічної

творчості»; *подальшого розвитку й конкретизації* набули ідеї формування педагогічної творчості в історичному і компаративному дискурсі на основі їх дотичності до основних наукових концепцій і теорій; діагностичний інструментарій визначення рівнів сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; науково-методичне забезпечення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес навчально-методичного забезпечення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, а саме: навчально-методичних посібників «Впровадження інноваційної інтегрованої особистісно-орієнтованої технології: в ЗДО та ЗЗСО», «Педагогічна творчість вчителя початкової школи. Організація самостійної роботи студентів» та «Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної творчості»; методичного портфоліо «З любов'ю до дітей: Сучасний урок в початковій школі – урок-казка»; методичних рекомендацій «Навчально-методичне портфоліо з дидактики» (для змішаного навчання)», «Теорія та методика ігрової діяльності в ЗПО» (для змішаного навчання)», «Інноваційні технології в освіті», «Наступність у роботі ЗДО та початкової школи». Матеріали дослідження, його положення і висновки можуть бути використані для організації освітнього процесу в ЗВО, формування педагогічної творчості майбутніх педагогів інших спеціальностей, а також у самоосвітній діяльності здобувачів вищої освіти, у системі підвищення кваліфікації вчителів і неформальній освіті.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ЗВО України: Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (довідка № 438/01-13 від 07.08.2025), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 297 від 10.07.2025 р.), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 386/02-13 від 11.07.2025), Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (довідка № 328 від 11.07.2025), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/22 від 07.08.2025), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка № 1110 від 26.06.2025), Український державний університет імені Михайла Драгоманова (довідка № 309/2 від 10.06.2025).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, теоретичні положення, методичні підходи та висновки, викладені в дисертаційній роботі, отримані здобувачем самостійно. Усі одноосібні публікації повністю відображають авторське бачення проблеми формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, результати проведеного теоретичного аналізу, узагальнення педагогічного досвіду та експериментально-дослідної роботи.

У наукових працях, опублікованих у співавторстві, здобувачеві належить такий науковий доробок: у статті [21] проаналізовано проблеми та наслідки дистанційної освіти в умовах пандемії COVID-19 для професійної підготовки майбутніх педагогів; у праці [22] досліджено розвиток мотивації студентів до

навчальних досягнень у контексті модернізації змісту освіти; у статті [23] визначено особливості організації самостійної роботи майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання; у дослідженні [24] проаналізовано міжнародний досвід професійного розвитку педагогів в умовах інтернаціоналізації освіти; у праці [25] обґрунтовано можливості використання цифрових інтерактивних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи; у розвідці [27] висвітлено процес формування та еволюції поняття «світогляд»; у праці [28] розкрито формування цілісної наукової картини світу молодших школярів засобами інтегрованого змісту навчання; у публікації [35] охарактеризовано нові підходи до формування змісту й організації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи; у статті [36] досліджено педагогічний дизайн як особистісно орієнтований напрям позааудиторної роботи студентів; у праці [37] проаналізовано психолого-педагогічні чинники булінгу в соціометричному вимірі; у дослідженні [38] визначено педагогічні умови формування дизайнерської компетентності із застосуванням інформаційних технологій; у статті [39] розглянуто проблему інтеграції знань у процесі формування світогляду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; у праці [40] узагальнено теоретичні та практичні аспекти професійної освіти у формуванні компетентної творчої особистості; у публікації [43] обґрунтовано інноваційну технологію проектування педагогічної практики в інтегрованій професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; у навчально-методичних рекомендаціях [44] розроблено підходи до впровадження інноваційних технологій у змішаному навчанні студентів спеціальності 013 «Початкова освіта»; у навчальному посібнику [45] представлено методичні засади організації сучасного уроку-казки в початковій школі; у праці [46] розроблено рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів у контексті педагогічної творчості вчителя початкової школи; у виданні [47] висвітлено теоретико-методичні основи ігрової діяльності в закладах освіти; у навчально-методичному портфоліо [48] систематизовано дидактичні матеріали для професійної підготовки майбутніх учителів; у праці [49] розкрито особливості впровадження інтегрованої особистісно-орієнтованої технології в закладах дошкільної та загальної середньої освіти; у виданні [50] узагальнено питання забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й отримані результати обговорено під час конференцій різного рівня: *міжнародних*: III Міжнародна науково-практична конференція «Наукові дослідження в сучасному світі» (м. Торонто, Канада, 2023 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Глобальна наука: перспективи та інновації» (Ліверпуль, Велика Британія, 2023 р.); VII Міжнародна науково-практична конференція «Наука і суспільство: сучасні тенденції в умовах змінюваного світу» (м. Відень, Австрія, 2024 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція «Наука і суспільство: сучасні тенденції в умовах змінюваного світу» (м. Відень, Австрія, 2024 р.); LIII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Кордова, Іспанія, 2025 р.);

LIV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Клагенфурт, Австрія, 2025 р.); LV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Острава, Чехія, 2025 р.); LVI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Афіни, Греція, 2025 р.); *всеукраїнських*: Всеукраїнська інтернет-конференція з проблем вищої освіти і науки (м. Миколаїв, 2021 р.); Всеукраїнська вебконференція «Теорія і практика цифрового навчання в сучасних закладах освіти» (м. Вінниця, 2022 р.); Всеукраїнська вебконференція «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін» (м. Вінниця, 2022 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» (м. Миколаїв, 2024 р.); Всеукраїнська вебконференція «Інноваційні технології навчання в епоху цивілізаційних змін» (м. Вінниця, 2023 р.); Всеукраїнська вебконференція «Теорія і практика цифрового навчання в сучасних закладах освіти» (м. Вінниця, 2024 р.); *звітних конференціях та наукових семінарах* Хмельницького національного університету (2024 – 2026 рр.)

Матеріали кандидатської дисертації «Підготовка майбутніх учителів англійської мови до профільного навчання старшокласників» (спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти»), що захищена в січні 2020 року, у докторській роботі не використано.

Публікації. Основні положення й висновки наукового пошуку представлено в 50 публікаціях, із них: 2 монографії, 18 статей в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, 5 статей у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus або Web of Science Core Collection; 10 публікацій засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 12 публікацій додатково висвітлюють результати дослідження, 3 навчально-методичних посібника.

Структура роботи. Дисертація містить анотації українською та англійською мовами, вступ, п'ять розділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (520 найменувань, із них 50 іноземними мовами) та 10 додатків на 110 сторінках. Загальний обсяг роботи – 621 сторінка, із них 394 сторінки основного тексту. Дослідження проілюстроване 19 таблицями і 15 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** аргументовано актуальність досліджуваної проблеми, вказано її зв'язок із науковими темами, сформульовано науковий апарат дослідження; окреслено провідну ідею, обґрунтовано концепцію, визначено гіпотезу дослідження; охарактеризовано методи наукового пошуку; викладено наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів; охарактеризовано особистий внесок дисертантки; подано відомості про

впровадження й апробацію результатів наукового пошуку; вказано структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів»** – схарактеризовано проблему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у контексті сучасних потреб науки і практики; розглянуто становлення та розвиток ідеї формування педагогічної творчості в історичному науковому дискурсі; проаналізовано феномен «педагогічна творчість майбутнього вчителя початкових класів» як наукову категорію; узагальнено зарубіжний досвід формування педагогічної творчості майбутніх учителів; обґрунтовано концептуальні положення проблеми дослідження.

На підставі аналізу психологічних, педагогічних і методичних праць вітчизняних та зарубіжних дослідників констатовано об'єктивну необхідність цільових, організаційних, змістових і технологічних трансформацій у системі підготовки майбутніх учителів початкових класів в контексті формування їхньої педагогічної творчості. Сучасні наукові підходи засвідчують, що розвиток педагогічної творчості як інтегративної професійної якості потребує переорієнтації освітнього процесу на креативно-діяльнісні, особистісно орієнтовані та інноваційні моделі підготовки. Серед провідних напрямів удосконалення підготовки майбутніх учителів початкових класів у цьому контексті визначено такі: посилення уваги до значущості педагогічної творчості як ключового чинника ефективності професійної діяльності вчителя; актуалізацію творчого характеру педагогічної діяльності в умовах інтегрованого та компетентнісного навчання; оновлення змісту освітніх компонентів із урахуванням необхідності розвитку креативного мислення, педагогічної імпровізації та інноваційної діяльності; забезпечення міждисциплінарної інтеграції психолого-педагогічної, методичної та фахової підготовки; впровадження педагогічних інновацій і сучасних технологій творчого навчання у процес професійної підготовки. Важливим напрямом є розроблення та впровадження інноваційних технологій організації освітнього процесу у ЗВО, зокрема в умовах цифровізації та дистанційного навчання, що сприяють розвитку творчої активності здобувачів вищої освіти. Особливого значення набуває створення цифрового освітнього середовища, використання креативних дидактичних засобів, а також розвиток науково-дослідницької та проєктної діяльності майбутніх учителів як засобу формування їхнього творчого потенціалу.

Обґрунтовано значення педагогіки партнерства як однієї з ключових концептуальних засад сучасної початкової освіти. Педагогіку партнерства інтерпретовано як форму суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і здобувача освіти, що ґрунтується на засадах довіри, поваги до особистості, діалогічності, доброзичливості, взаємної відповідальності та принципах розподіленого лідерства. Такий підхід створює сприятливі умови для розвитку творчої активності, самостійності та професійної ініціативності майбутніх учителів початкової школи. Особливу увагу приділено формуванню «soft skills» як важливого складника компетентнісної парадигми Нової української школи.

Зазначено, що розвиток універсальних соціально-психологічних умінь і навичок, зокрема критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту, комунікативності, здатності до прийняття рішень і професійної мобільності є необхідною передумовою ефективно педагогічної діяльності в умовах динамічного освітнього середовища.

Визначено значущість персоналізованого та практико-орієнтованого навчання як ключових пріоритетів до формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. Персоналізоване навчання, як форма організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх потреб, професійних інтересів і здібностей здобувачів вищої освіти, сприяє розкриттю їхнього творчого потенціалу. Практико-орієнтоване навчання спрямоване на інтеграцію теоретичних знань і практичного досвіду через моделювання реальних або наближених до професійної діяльності ситуацій, що забезпечує розвиток творчого мислення, педагогічної рефлексії та здатності до продуктивного розв'язання професійних завдань.

З'ясовано вплив провідних наукових концепцій і теорій на становлення та розвиток ідеї формування педагогічної творчості, а також осмислення змісту означеного феномену. Зокрема, простежено еволюцію уявлень про творчість у межах філософсько-психологічних теорій інтуїтивізму, психоаналізу, аналітичної психології та гуманістичної теорії особистості, які заклали підґрунтя для розуміння творчості як внутрішньо детермінованого, особистісно зумовленого процесу. Проаналізовано розвиток наукових підходів до інтерпретації творчості й креативності в межах психології творчості, зокрема теорій взаємозв'язку креативності з інтелектуальними здібностями, теорії дивергентного мислення, асоціативної та інвестиційної теорій креативності, а також концепцій педагогічної креативності, що конкретизують механізми її формування в освітньому процесі. Окреслено розвиток ідеї формування педагогічної творчості в історико-педагогічному дискурсі, який представлено через такі провідні напрями: гуманістичний (орієнтація на особистість учня і вчителя), продуктивний (акцент на результативності творчої діяльності), особистісний (розвиток індивідуально-творчого потенціалу педагога), інноваційний (впровадження нових педагогічних технологій) та національно орієнтований (розвиток творчості в контексті української освітньої традиції).

Запропоновано авторське формулювання поняття «педагогічна творчість майбутнього учителя початкових класів», яке потрактовано як інтегративну особистісно-професійну якість, що виявляється у здатності генерувати нові педагогічні ідеї, використовувати методи й прийоми навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей молодших школярів. Формування педагогічної творчості передбачає розвиток у майбутніх учителів здатності до креативного мислення, рефлексивності, емоційної гнучкості та професійної ініціативності, що необхідні для забезпечення ефективності освітнього процесу в умовах постійних змін і викликів сучасної початкової освіти. Цей феномен включає здатність майбутнього вчителя виходити за межі шаблонного викладання, створювати розвивальне середовище, у якому дитина є активним учасником навчання, а не

пасивним слухачем. Педагогічна творчість у цьому контексті виявляється у варіативному підході до подання навчального матеріалу, розробці інноваційних дидактичних засобів, реалізації міжпредметних зв'язків, використанні ігрових, мистецьких, дослідницьких форм організації навчання.

Представлено аналіз зарубіжного досвіду та вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні. Визначено, що у країнах ЄС творча складова професійної підготовки вчителя чітко інтегрована в компетентнісні моделі та освітні стандарти, які регулюють підготовку педагогічних кадрів. Творчість у такому контексті виявляється в умінні продукувати нові педагогічні стратегії, створювати індивідуалізовані освітні маршрути, адаптувати навчальні матеріали до потреб учнів, поєднувати різні дисциплінарні підходи, а також використовувати цифрові й інтерактивні технології для активізації навчального процесу. Водночас важливим аспектом є підтримка особистісної автономії майбутнього вчителя, що дає змогу приймати відповідальні рішення, ініціювати зміни та розвивати власну освітню філософію. У цьому контексті творча підготовка виходить за межі суто методичної чи технологічної площини і набуває світоглядного значення, формуючи педагога як активного учасника й реформатора освітніх процесів. Вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію професійної підготовки вчителя початкових класів в Україні є складним і багатограним явищем, що охоплює структурні, змістові, організаційні й ціннісні аспекти вітчизняної педагогічної освіти.

Розроблено та науково обґрунтовано концептуальні положення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що охоплюють визначення мети, пріоритетних завдань, принципів, змістових орієнтирів, індикаторів розвитку та очікуваних результатів. Концепція базується на інтеграції трьох взаємопов'язаних концептів: методологічного, теоретичного та технологічного, що забезпечують цілісність і системність процесу формування педагогічної творчості як ключової професійної якості сучасного вчителя. Методологічний концепт передбачає опору на ідеї гуманізації освіти, наукових підходів, що визначають спрямованість підготовки на розвиток творчого потенціалу майбутнього педагога. Теоретичний концепт репрезентує сукупність наукових положень щодо сутності педагогічної творчості, її структури, механізмів формування та ролі у професійній діяльності вчителя початкової школи. Технологічний концепт орієнтований на реалізацію відповідних ідей у освітньому процесі ЗВО через впровадження інноваційних педагогічних технологій та творчо спрямованих освітніх практик. Обґрунтування концепції здійснено на основі аналізу законодавчо-нормативного забезпечення початкової та вищої педагогічної освіти; виявлення специфіки професійної діяльності вчителя початкових класів у контексті сучасних освітніх трансформацій; узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду формування педагогічної творчості; визначення провідних методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів; а також рефлексії власного педагогічного досвіду.

Удосконалення процесу формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкової школи передбачає забезпечення системного освітнього партнерства, що включає: організацію інтерактивної взаємодії між закладами вищої освіти та закладами загальної середньої освіти; створення відповідного матеріально-технічного забезпечення (креативні освітні простори, навчальні лабораторії, ресурсні центри); використання сучасних інформаційно-цифрових технологій (освітні платформи, інтерактивні програмні засоби, цифрові додатки); координацію педагогічних впливів, а також систематичне відстеження, оцінювання й коригування результатів сформованості педагогічної творчості. Реалізація запропонованої концепції забезпечує цілеспрямований розвиток творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів, їхню готовність до інноваційної педагогічної діяльності, здатність до творчого вирішення професійних завдань та ефективної роботи в умовах сучасного освітнього середовища.

У другому розділі – **«Організаційно-методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів»** – визначено сучасні технології формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; з'ясовано особливості формування педагогічної творчості здобувачів вищої освіти у процесі вивчення фахових дисциплін та під час педагогічної практики; висвітлено організацію самостійної творчої науково-дослідної роботи майбутніх учителів початкових класів.

Визначено сучасні технології формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів: технологія розвитку критичного мислення, кейс-технології, технологія портфоліо, особистісно-орієнтовані, проєктні, ігрові, тренінгові, інтерактивні, цифрові технології та технології змішаного навчання. Особлива увага зосереджена на цифрових технологіях, які формують середовище для моделювання педагогічних ситуацій, віртуального стажування, участі у віртуальних майстерках, симуляціях та кейсах (інтерактивні дошки (Padlet, Jamboard), інструменти для створення відеоуроків (Loom, Screencast-O-Matic), платформи для гейміфікації (Kahoot!, Quizizz, Wordwall) тощо), що сприяє розвитку у майбутніх учителів початкових класів професійної рефлексії та критичного мислення, педагогічної творчості.

Формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін схарактеризовано як цілісний професійно зорієнтований процес, що передбачає трансформацію змісту педагогічної освіти у напрямі розвитку творчого мислення, професійної автономії та інноваційної педагогічної діяльності. Фахові дисципліни («Педагогіка», «Дидактика початкової освіти», «Педагогічна майстерність», «Педагогічна творчість вчителя початкової школи», «Інноваційні технології в освіті», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» тощо) в цьому контексті є не лише навчальними курсами, а середовищем формування педагогічної творчості як системоутворювальної якості сучасного вчителя початкових класів. Формування педагогічної творчості в межах фахових дисциплін передбачає систематичне залучення здобувачів до аналізу педагогічних ситуацій, розроблення власних дидактичних рішень, осмислення

альтернативних стратегій навчання і виховання, а також рефлексивне оцінювання результатів власної діяльності.

Провідною характеристикою фахових дисциплін у формуванні педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів визначено їх орієнтацію на розвиток суб'єктної позиції здобувача вищої освіти, що передбачає активну участь у конструюванні освітнього процесу, осмисленні педагогічних явищ і моделюванні власної професійної поведінки. Це зrealізовано перш за все через зміст фахових дисциплін, наприклад, дисципліни «Педагогічна творчість вчителя початкової школи» через зміст таких тем: «Інноваційна спрямованість педагогічної діяльності», «Формування творчого стилю вчителя» та «Технології педагогічної творчості». Це дало змогу забезпечити не лише засвоєння теоретичних положень, а й формування здатності застосовувати педагогічні знання у варіативних, нестандартних і проблемних освітніх ситуаціях. Така логіка побудови освітнього процесу забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння інформації до продуктивного педагогічного мислення. Особливе значення у формуванні педагогічної творчості належить забезпеченню проєктно-рефлексивного характеру освітнього процесу через виконання здобувачами творчих завдань, моделювання авторських педагогічних концепцій, розроблення власних освітніх програм і сценаріїв уроків.

Формуванню педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін сприяє використання інтерактивних методів («мозковий штурм», «акваріум», «навчаючи – учусь», аналіз педагогічних ситуацій, методи критичного мислення (фішбоун, кубування, дерево рішень), робота в малих групах із виконанням творчих завдань), які передбачають розробку та апробацію власних цифрових дидактичних розробок з використанням цифрових освітніх платформ (Kahoot, Mentimeter, Jamboard, Genially), організацію симуляцій педагогічних ситуацій («Перше батьківське зібрання», «Конфлікт на уроці», «Урок у класі з дитиною з ООП», «Реагування на емоційний зрив учня» тощо) та уроків на задану тему, проведення педагогічних батлів з питань ефективності тієї чи іншої технології. Проведення пітчінгів педагогічних ідей дають змогу здобувачам вищої освіти у форматі коротких презентацій презентувати власні інноваційні рішення, виконувати роль експертної ради, що забезпечило розвиток умінь аргументовано захищати свої ідеї, працювати з критичними запитаннями, швидко адаптуватися до змінних умов. Методи рефлексивного кола, ведення щоденників професійного зростання, обговорення педагогічних дилем, розбір кейсів з елементами самоспостереження забезпечують розвиток у здобувачів навичок рефлексії, осмислення власних педагогічних намірів й результатів педагогічної діяльності, здійснювати корекцію професійної поведінки на основі особистісного аналізу.

На формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів під час педагогічної практики суттєвий вплив мають вибір форми взаємодії з учнями, створення авторських дидактичних матеріалів, розробка креативних сценаріїв уроків, організація інноваційних форм групової роботи, використання цифрових ресурсів, проведення нестандартних занять (інтегровані уроки, уроки-

квести, уроки-екскурсії, уроки-дослідження, театралізовані уроки, віртуальні подорожі, уроки з використанням ігрових методик та елементів STEM-освіти). Це забезпечує не лише зростаючу насиченість практичної підготовки, а й створює умови для багаторівневої активності майбутніх учителів початкових класів, розкриттю їх творчих здібностей. Особливе значення має внутрішня умотивованість здобувача вищої освіти не лише щодо ефективного виконання завдань, але й до професійного пошуку, можливість змінювати свої підходи й розвиватися через власний досвід. Саме мотиваційне налаштування забезпечує формування умінь адаптуватися, трансформувати педагогічну діяльність відповідно до особистісних рис, педагогічних уподобань й особливостей учнів, стилю мислення, типу емоційного реагування.

Визначальну роль у формуванні педагогічної творчості під час практики відіграють творчо зорієнтовані завдання і види діяльності (самостійне проєктування уроків із використанням альтернативних методичних підходів, розроблення авторських дидактичних матеріалів, адаптація змісту навчального матеріалу до індивідуальних освітніх потреб учнів, створення інтегрованих занять, а також моделювання нестандартних педагогічних ситуацій), що потребують імпровізації та педагогічної гнучкості. В процесі виконання зазначених завдань здобувачі вищої освіти переходять від репродуктивного відтворення навчального матеріалу до продуктивної педагогічної діяльності, що є сутнісною ознакою педагогічної творчості. Особливе значення для формування педагогічної творчості має залучення здобувачів вищої освіти до аналітико-рефлексивних видів діяльності, які забезпечують осмислення власного педагогічного досвіду, критичний аналіз результатів проведених занять, виявлення труднощів і помилок, а також пошук альтернативних стратегій педагогічної взаємодії. Використання рефлексивних щоденників практики, самооцінювання професійних досягнень, участь у групових обговореннях педагогічних ситуацій і супервізійних сесіях створюють умови для усвідомлення здобувачами вищої освіти власної педагогічної позиції, формування індивідуального стилю діяльності та розвитку здатності до творчого самоконструювання професійної ролі вчителя.

Самостійна творча науково-дослідна робота забезпечує формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів через залучення до різних видів інтелектуально-пошукової та дослідницької діяльності (підготовка наукових есе, рефератів та аналітичних оглядів із власними авторськими висновками тощо), що стимулює критичне мислення та здатність до творчого переосмислення педагогічних проблем. Написання наукових статей і тез конференцій сприяє оволодінню навичками аргументованого представлення власної позиції та пошуку інноваційних рішень у галузі початкової освіти; розробка та апробація здобувачами вищої освіти авторських мініпроєктів, дидактичних ігор, методичних розробок дає змогу апробувати новітні педагогічні технології. Участь у наукових гуртках і проблемних групах сприяє формуванню вміння працювати в команді, дискутувати, презентувати результати досліджень; проведення емпіричних розвідок – здатність творчо поєднувати теорію з практикою; виконання курсових і кваліфікаційних робіт – постановку проблеми,

розробку методології та впровадження авторських підходів до її розв'язання; участь у конкурсах наукових робіт, олімпіадах та педагогічних стартапах – стимулює здобувачів до професійного зростання, розширення коло педагогічних ідей та розвитку інноваційного мислення.

У третьому розділі – «**Діагностика стану сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів**» – виокремлено компоненти, критерії, їх показники та рівні сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; розроблено методику проведення констатувального етапу педагогічного експерименту; з'ясовано стан сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів (констатувальний етап).

Виокремлено компоненти педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів: *мотиваційно-ціннісний* – система внутрішніх мотивів, професійних цінностей, спрямованості на творчу педагогічну діяльність, самореалізацію, професійне зростання та позитивне ставлення до інноваційних змін в освіті; *когнітивно-змістовий* – система знань із методології педагогічної творчості, володіння понятійним апаратом, здатність до застосування теоретичних знань у практичній діяльності та розвиток креативного мислення; *операційно-діяльнісний* – система практичних умінь і навичок творчої педагогічної діяльності, здатність використовувати інноваційні методи навчання, розробляти авторські дидактичні матеріали та моделювати нестандартні педагогічні ситуації.

Відповідно до компонентів визначено та обґрунтовано критерії і показники сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, а саме: *ціннісний* (сформованість інтересу до професійної самореалізації у творчій педагогічній діяльності; наявність внутрішньої мотивації до педагогічної творчості; прагнення до професійного та особистісного зростання); *когнітивний* (ступінь обізнаності з методами та технологіями творчої педагогічної діяльності; здатність застосовувати набуті знання у професійній практиці; рівень розвитку креативного мислення); *діяльнісний* (рівень володіння інноваційними методиками навчання; здатність створювати авторські дидактичні матеріали; уміння моделювати й ефективно розв'язувати нестандартні педагогічні ситуації).

Розроблено методику проведення констатувального етапу педагогічного експерименту, що побудована на обґрунтованій структурі досліджуваного феномену та відповідає принципам цілісності, валідності й надійності результатів. Загальна процедура організації констатувального етапу включала визначення вибірки: експериментальна група – 212 здобувачів, контрольна – 225. Уніфікація інструкцій до методик дозволила мінімізувати вплив суб'єктивного фактора, а проведений статистичний аналіз забезпечив обґрунтованість висновків. Констатувальний етап педагогічного експерименту дав змогу зафіксувати вихідний рівень сформованості педагогічної творчості у здобувачів вищої освіти та виявити внутрішню структуру проявів творчості, її сильні та слабкі сторони, потенціал до формування. Порівняльний аналіз результатів експериментальної та контрольної груп підтвердив їхню вихідну однорідність, що є обов'язковою умовою для валідного проведення подальшого формувального етапу. Особливо важливим є виявлений феномен диспропорції між когнітивною поінформованістю

про педагогічну творчість та недостатнім рівнем її мотиваційного, діяльнісного й рефлексивного забезпечення, що дозволяє трактувати педагогічну творчість у здобувачів як переважно потенційну, а не актуалізовану характеристику.

Обробка результатів здійснювалася методами описової статистики визначенням достовірності відмінностей між групами χ^2 -критерієм Пірсона для встановлення міжкомпонентних зв'язків. Сформованість творчості загалом та за кожним компонентом інтерпретувалася за трирівневою шкалою: високий ($\geq 75\%$ від максимально можливого балу), середній (50–74%), низький ($< 50\%$). Отримані показники засвідчили, що у ціннісному критерії лише 18 здобувачів ЕГ і 17 КГ продемонстрували високий рівень, тоді як переважна більшість перебувала на середньому (102/111) та низькому (92/97) рівнях; аналогічні тенденції зафіксовано для когнітивного та діяльнісного критеріїв, де високі результати виявилися у 25/30 та 12/15 здобувачів вищої освіти відповідно.

Результати й аналіз результатів констатувального етапу експерименту дали підстави зробити такі висновки: наявна система підготовки майбутніх учителів початкових класів потребує орієнтації змісту підготовки на цілеспрямоване формування педагогічної творчості, чого можна досягти через використання розробленої системи та впровадження педагогічних умов її реалізації.

У четвертому розділі – **«Система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів»** – обґрунтовано систему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів та змодельовано процес її реалізації; виокремлено й аргументовано педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Розроблена система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів забезпечила цілісну організацію процесу професійної підготовки здобувачів вищої освіти до здійснення креативної педагогічної діяльності в умовах сучасної початкової освіти з орієнтацією на випереджувальний розвиток, здатність до адаптації в умовах змін, педагогічного новаторства й креативного мислення, що є ключовими характеристиками сучасного вчителя початкових класів.

Запропонована система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів уміщує чотири взаємопов'язані блоки (підсистеми): цільовий, концептуально-теоретичний, змістово-технологічний, діагностично-результативний (рис. 1).

Цільовий блок моделі з враховує вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів і визначає її мету й завдання.

Концептуально-теоретичний блок акумулює концепцію формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; методологічні підходи (аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, системний, синергетичний, суб'єктний, гуманістичний, особистісно орієнтований, культурологічний, конструктивістський та інноваційний); загальнодидактичні і специфічні принципи (інтегративність педагогічного мислення; емоційно-ціннісне включення; варіативність й відкритості до інновацій; саморозвиток та рефлексія; співтворчість та педагогічне партнерство; дитиноцентризм в педагогічній творчості), що

Рисунок 1 – Модель системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів

забезпечують багатовимірність аналізу й організації процесу формування педагогічної творчості.

Змістово-технологічний блок уміщує педагогічні умови (забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища; інтеграція творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення та інноваційної культури здобувачів освіти; організація педагогічної підтримки та наставництва як передумова ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання); зміст (навчальні дисципліни «Педагогіка», «Дидактика початкової освіти», «Педагогічна майстерність», «Педагогічна творчість вчителя початкової школи», «Інноваційні технології в освіті», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; педагогічна практика; науково-дослідна робота тощо); технології (розвитку критичного мислення, кейс-технології, особистісно-орієнтовані, проєктні, ігрові, тренінгові, інтерактивні, цифрові технології, технології портфоліо, гейміфікації й змішаного навчання тощо) та методи («мозковий штурм», «акваріум», «навчаючи – учусь», аналіз педагогічних ситуацій, методи критичного мислення (фішбоун, кубування, дерево рішень), робота в малих групах із виконанням творчих завдань, рефлексивний аналіз тощо) формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Діагностично-результативний блок охоплює компоненти педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, операційно-діяльнісний); критерії (ціннісний, когнітивний, діяльнісний); показники та рівні сформованості педагогічної творчості (високий, середній та низький); результат – позитивна динаміка рівнів сформованості педагогічної творчості майбутнього вчителя початкових класів.

Обґрунтовано педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. Перша педагогічна умова – *забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища* – створює можливості для творчості, дає змогу кожному здобувачеві знайти власну траєкторію розвитку, що підвищує задоволеність майбутньою професією. Необхідність упровадження цієї умови зумовлена потребою формування у майбутніх учителів початкових класів стійкої внутрішньої мотивації до педагогічної творчості, позитивного ставлення до професійної діяльності, прагнення до самореалізації та безперервного професійного самовдосконалення. Творче освітнє середовище сприяє розкриттю індивідуального потенціалу здобувачів освіти, формуванню ціннісного ставлення до професії вчителя, розвитку професійної ідентичності, ініціативності та готовності до творчого пошуку.

Другою педагогічною умовою визначено *інтеграцію творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення та інноваційної культури здобувачів освіти*. Актуальність цієї умови зумовлена потребою підготовки майбутнього учителя, здатного до нестандартного мислення, педагогічної імпровізації, генерування нових

ідей та впровадження інновацій у професійну діяльність. Інтеграція творчого складника у зміст професійної підготовки забезпечує розвиток креативного мислення, гнучкості, здатності аналізувати освітні проблеми та знаходити ефективні педагогічні рішення в умовах сучасних викликів освіти.

Третьою педагогічною умовою визначено *організацію педагогічної підтримки та наставництва як передумови ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання*. Доцільність упровадження цієї умови обумовлена необхідністю створення сприятливого освітнього простору, у якому майбутній учитель отримує професійну підтримку, можливість рефлексії власного досвіду та поступового входження в реальну педагогічну діяльність. Педагогічна підтримка й наставництво сприяють розвитку професійної самостійності, відповідальності, впевненості у власних силах, здатності приймати педагогічні рішення та творчо розв'язувати професійні завдання.

У п'ятому розділі – **«Дослідницько-експериментальна перевірка ефективності системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів»** – представлено програму і методику дослідження; висвітлено методику впровадження педагогічних умов формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів в освітній процес ЗВО; здійснено аналіз та інтерпретацію результатів дослідницько-експериментального дослідження.

Реалізація першої педагогічної умови – *забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища* – передбачала створення психологічно безпечного, педагогічно підтримувального та творчо насиченого освітнього простору, що сприяло активізації внутрішніх ресурсів здобувачів вищої освіти, формуванню стійкої позитивної мотивації до педагогічної творчості, усвідомленню цінності професії вчителя початкових класів та розвитку потреби в особистісному й професійному самовдосконаленні. Організація такого освітнього середовища ґрунтувалася на засадах педагогіки партнерства, діалогу, довіри, академічної свободи та взаємоповаги, за яких здобувач виступав не лише об'єктом засвоєння знань, але й активним суб'єктом творчої освітньої діяльності та співтворцем власного професійного досвіду. Важлива роль у реалізації цієї умови належала викладачеві як ментору, фасилітатору й організатору освітнього процесу, здатному створювати атмосферу інтелектуальної свободи, підтримки та стимулювання творчої ініціативи.

Внутрішні механізми реалізації педагогічної умови ґрунтувалися на поєднанні дидактичних, психологічних та організаційних впливів, спрямованих на ціннісно-особистісну трансформацію майбутнього вчителя. З цією метою застосовувалися методи рефлексії, фасилітації, педагогічного консультування, арт-методи, морально-етичні дискусії, проєктна діяльність і ведення педагогічного портфоліо. Важливим складником стало залучення здобувачів вищої освіти до реальних і змодельованих педагогічних ситуацій, у межах яких вони здійснювали професійний вибір, аналізували наслідки власних рішень та осмислювали особистісні цінності педагогічної діяльності.

Практичне втілення цієї педагогічної умови забезпечувалося через використання інтерактивних форм і методів навчання, які створювали ситуації творчого пошуку та самовираження здобувачів вищої освіти. Зокрема, під час педагогічних майстерень майбутні учителів початкових класів розробляли авторські моделі уроків для НУШ з використанням інтегрованих методик навчання, брали участь у дебатах «Учитель майбутнього: фасилітатор чи транслятор знань?», «Креативність як професійна потреба сучасного педагога», педагогічних хакатонах, творчих лабораторіях і командних проєктах зі створення інтерактивних дидактичних матеріалів та цифрових освітніх продуктів для початкової школи. Важливе місце посідали тренінгові заняття («Мій творчий педагогічний стиль», «Педагогічна імпровізація», «Карта професійного саморозвитку»), спрямовані на усвідомлення здобувачами вищої освіти власного творчого потенціалу, розвиток професійної рефлексії та формування мотивації до саморозвитку. Систематичне впровадження рефлексивних практик давало змогу здобувачам вищої освіти аналізувати власний досвід професійної взаємодії, визначати труднощі творчої діяльності та окреслювати індивідуальні траєкторії професійного становлення. Створення творчого освітнього середовища забезпечило розвиток мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх учителів початкових класів, формування позитивної «Я-концепції» педагога, посилення внутрішньої мотивації до творчої діяльності та усвідомлення педагогічної творчості як важливого складника професійної ідентичності.

Реалізація другої педагогічної умови – *інтеграції творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення й інноваційної культури здобувачів освіти* – спрямована на забезпечення безперервного розвитку творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів, формування здатності до креативного мислення, педагогічної імпровізації, створення власних інноваційних рішень та переорієнтацію професійної підготовки з репродуктивного засвоєння знань на проблемно-пошукову, дослідницьку й проєктну діяльність.

Упровадження творчого компонента у зміст фахових дисциплін («Педагогіка», «Дидактика початкової освіти», «Інноваційні технології в освіті», «Педагогічна майстерність», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»») передбачало систематичне включення творчих, проблемних і дослідницьких завдань, спрямованих на розвиток дивергентного мислення, уміння генерувати нові ідеї, критично аналізувати педагогічні ситуації та розробляти авторські освітні рішення. Зокрема, під час вивчення дисципліни «Педагогіка» здобувачі вищої освіти моделювали нестандартні педагогічні ситуації, аналізували професійні проблеми та розробляли альтернативні шляхи їх розв'язання. У межах дисципліни «Дидактика початкової освіти» здобувачі вищої освіти створювали авторські дидактичні ігри, інтерактивні вправи та варіативні сценарії уроків із використанням інтегрованого підходу. У курсі «Інноваційні технології в освіті» здобувачі вищої освіти розробляли цифрові мікропроєкти, електронні портфоліо й інтерактивні навчальні матеріали із застосуванням сучасних цифрових сервісів. Під час вивчення дисципліни «Методика навчання інтегрованого курсу «Я

досліджую світ»» майбутні вчителі створювали міжпредметні STEM-завдання, інтегровані освітні проекти та моделі дослідницької діяльності молодших школярів.

Важливим складником реалізації цієї педагогічної умови стало використання новітніх освітніх технологій і методів навчання, серед яких технологія змішаного навчання, гейміфікація, дизайн-мислення, кейс-метод, проблемно-орієнтоване навчання, цифрові симуляції, інтерактивні платформи та цифрові інструменти для створення освітніх продуктів. Їх застосування сприяло розвитку гнучкості мислення, здатності до швидкої адаптації до змін, критичного оцінювання інформації та пошуку нестандартних педагогічних рішень. Особлива увага приділялася створенню здобувачами вищої освіти власних освітніх продуктів, цифрових портфоліо, інтерактивних навчальних матеріалів, міждисциплінарних проектів та авторських методичних розробок, що забезпечувало формування інноваційної культури, здатності до творчого самовираження та готовності до впровадження сучасних освітніх технологій у майбутній професійній діяльності.

Реалізація третьої педагогічної умови – *організації педагогічної підтримки та наставництва як передумови ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання* – спрямована на забезпечення системного супроводу професійного становлення майбутніх учителів початкових класів, розвиток їхньої професійної самостійності, відповідальності, педагогічної рефлексії та здатності до творчого розв'язання професійних завдань.

Педагогічна підтримка та наставництво здійснювалися на засадах партнерської взаємодії, довіри, діалогу й взаємоповаги та передбачали не формальний контроль за діяльністю здобувачів вищої освіти, а створення сприятливого психологічного середовища для розвитку їхнього креативного потенціалу, формування впевненості у власних професійних можливостях, зниження тривожності перед новими професійними викликами та поступової адаптації до майбутньої педагогічної діяльності. Важлива роль належала викладачеві-наставнику, який виконував функції консультанта, фасилітатора та професійного партнера, сприяв осмисленню здобувачами вищої освіти власного педагогічного досвіду, розвитку критичного й дивергентного мислення, усвідомленню професійних цінностей і відповідальності за прийняті педагогічні рішення.

Практична реалізація цієї педагогічної умови здійснювалася через індивідуальні та групові консультації, наставницький супровід педагогічної практики, фасилітаційні форми взаємодії, рефлексивні семінари, аналіз педагогічних ситуацій, використання кейс-методу, рольових ігор та професійних симуляцій. У межах моделювання професійної діяльності здобувачі виконували ролі вчителя, класного керівника, фасилітатора освітньої взаємодії, розробляли альтернативні способи розв'язання педагогічних проблем, зокрема в ситуаціях конфліктної взаємодії між молодшими школярами, та обґрунтовували доцільність обраних педагогічних рішень. Наприклад, під час розв'язання кейсу «Конфлікт у груповій роботі молодших школярів» здобувачі вищої освіти мали запропонувати декілька альтернативних педагогічних рішень та обґрунтувати їх ефективність.

Особливе значення у процесі реалізації цієї умови мала педагогічна практика, під час якої здобувачі вищої освіти проводили нестандартні уроки, апробували власні методичні розробки, створювали дидактичні матеріали, здійснювали педагогічну імпровізацію та аналізували результати власної професійної діяльності спільно з викладачами-наставниками. Рефлексивний супровід передбачав ведення щоденників професійної рефлексії, використання чек-листів самооцінювання, колективний аналіз відеозаписів навчальних занять, а також застосування інтерактивних методів обговорення педагогічного досвіду, зокрема методу «Світове кафе».

Упровадження педагогічної підтримки та наставництва сприяло формуванню у майбутніх учителів початкових класів професійної етики, академічної доброчесності, готовності до самостійного прийняття педагогічних рішень, творчої самореалізації та ефективного застосування набутих знань у реальній професійній діяльності.

У ході формувального етапу експерименту здійснено експериментальну перевірку ефективності системи та педагогічних умов формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. Результати діагностики рівня сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів свідчать про ефективність розробленої під час дослідження системи.

За ціннісним критерієм в ЕГ фіксується значно менша частка здобувачів вищої освіти з низьким рівнем сформованості педагогічної творчості (11,3%) порівняно з КГ (35,5%). Водночас кількість здобувачів із високим рівнем у ЕГ є суттєво вищою (22,2%) порівняно з КГ (9%). Це свідчить про позитивний вплив реалізованих педагогічних умов на формування особистісно-ціннісного ставлення до творчої педагогічної діяльності. Ще більш разюча різниця простежується за когнітивним критерієм: лише 1,8% здобувачів ЕГ залишилися на низькому рівні, тоді як у КГ цей показник досяг 20 %. Високий рівень у ЕГ продемонстрували 42,2% здобувачів вищої освіти тоді як в КГ 20 %. Ці дані свідчать про високий рівень засвоєння знань і глибоке розуміння теоретичних основ педагогічної творчості.

Діяльнісний критерій також підтверджує ефективність розробленої системи: в ЕГ лише 2,3% здобувачів вищої освіти мають низький рівень сформованості педагогічної творчості, тоді як у КГ таких здобувачів – 24,5%. Понад 44 % здобувачів вищої освіти ЕГ досягли високого рівня, у той час як у КГ – лише 13,3 %. Це свідчить про суттєві успіхи в практичному опануванні творчих методів і технологій педагогічної діяльності (рис. 2).

Для обробки експериментальних даних використано методи математичної статистики (непараметричний критерій Пірсона χ^2), що уможливило виконання кількісного і якісного аналізу результатів, одержаних під час констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту, їх верифікацію та перевірку на достовірність.

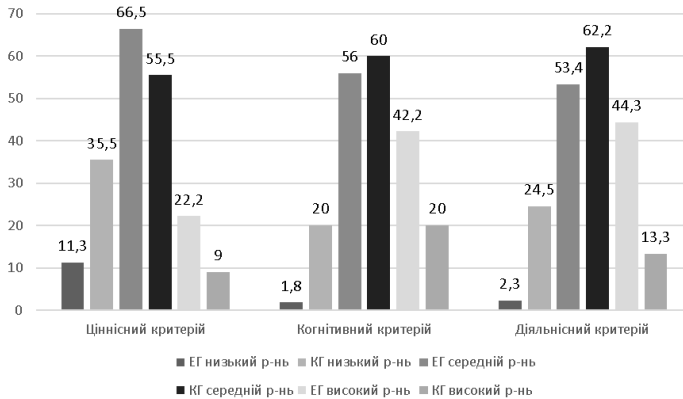

Рисунок 2 – Динаміка рівнів сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів (після експерименту)

Узагальнені результати дослідження свідчать, що розроблена у дослідженні система формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів є ефективним інструментом розвитку їхнього професійного потенціалу. Відтак завдання поставлені в дисертаційній роботі, повністю виконані, гіпотезу доведено, мети дослідження досягнуто, а наукові результати і висновки мають важливе теоретичне і практичне значення.

ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне та методичне обґрунтування проблеми формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у процесі їхньої професійної підготовки в ЗВО. Отримані результати дали змогу сформулювати такі загальні висновки.

1. На основі комплексного аналізу філософських, психолого-педагогічних і соціокультурних джерел з'ясовано, що педагогічна творчість є складним інтегративним особистісно-професійним утворенням, яке формується в процесі цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх учителів та відображає єдність їхніх ціннісних орієнтацій, мотиваційних настанов, когнітивних ресурсів і діяльнісних умінь. Доведено, що педагогічна творчість має динамічний характер і розвивається у взаємодії індивідуальних особливостей особистості з освітнім середовищем ЗВО, педагогічними впливами та соціокультурними умовами професійного становлення вчителя. Встановлено, що в сучасних умовах реформування освіти та трансформації вимог до професійної діяльності учителя початкових класів педагогічна творчість набуває статусу системоутворювального чинника професійної компетентності, оскільки забезпечує інтеграцію знань, умінь, навичок, цінностей і досвіду творчого розв'язання педагогічних завдань. Уточнено, що педагогічна творчість є не лише умовою ефективної реалізації

освітніх стандартів, а й передумовою їхнього творчого переосмислення, адаптації та розвитку з урахуванням потреб і можливостей молодших школярів.

Обґрунтовано, що в умовах реалізації ідей НУШ педагогічна творчість забезпечує здатність майбутнього учителя до інноваційної педагогічної діяльності, гнучкого й відповідального реагування на освітні виклики, проєктування варіативних та індивідуалізованих освітніх траєкторій учнів, застосування інтерактивних і цифрових освітніх технологій, а також формування партнерської взаємодії між учителем, учнями і батьками. Таким чином, педагогічна творчість визначається як ключовий ресурс професійної самореалізації учителя початкових класів і важлива умова підвищення якості початкової освіти.

Уточнено зміст основних понять, що становлять його понятійно-категоріальний апарат, а саме: «педагогічна творчість», «творча педагогічна діяльність», «педагогічна креативність», «формування педагогічної творчості». Таке уточнення зумовлене необхідністю забезпечення термінологічної однозначності та концептуальної узгодженості дослідження, а також подоланням наявної у науковій літературі багатозначності та часткової розпорошеності трактувань зазначених понять. Зокрема, педагогічну творчість потрактовано як інтегративну професійно-особистісну якість учителя початкових класів, що виявляється у здатності генерувати нові педагогічні ідеї, використовувати методи й прийоми навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей молодших школярів. Творча педагогічна діяльність потрактована як практична реалізація педагогічної творчості в умовах освітнього процесу, що характеризується інноваційністю, гнучкістю та варіативністю педагогічних дій. Педагогічна креативність визначена як здатність особистості до генерування нових ідей, нестандартного мислення та пошуку оригінальних способів розв'язання педагогічних завдань. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів інтерпретовано як цілеспрямований, поетапний і керований процес розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя в умовах професійної підготовки у закладі вищої освіти.

2. Авторська концепція формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів (як теоретична і практична основа підвищення ефективності педагогічно-творчої підготовки) охоплює методологічний, теоретичний і технологічний концепти, що сприяють реалізації провідної ідеї. Концепція містить такі компоненти: передумови, основні поняття, мета, завдання, принципи, напрями вдосконалення педагогічно-творчої підготовки майбутніх учителів початкових класів та очікувані результати. У концепції взято до уваги: законодавчо-нормативне забезпечення; вимоги НУШ до професійної діяльності вчителя початкових класів; специфіку освіти молодших школярів; особливості професійної діяльності майбутніх учителів початкових класів; цілісність і системність процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів у ЗВО. Концепція спрямована на вирішення таких завдань: розробити систему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів та забезпечити її реалізацію; визначити педагогічні умови для ефективного формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових

класів; провести об'єктивну діагностику й оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, корекцію та вдосконалення рівня сформованості педагогічної творчості на основі визначених критеріїв і показників; розробити й упровадити якісне навчально-методичне забезпечення для формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

3. Обґрунтовано науково-методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що ґрунтуються на інтеграції особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного та інноваційного підходів і відображають сучасні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти. Зазначені підходи забезпечують цілісне розуміння педагогічної творчості як багатовимірного феномену, що поєднує ціннісні орієнтації, професійні знання, творчі вміння та досвід інноваційної педагогічної діяльності. Визначено, що результативність процесу формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів зумовлюється поєднанням фундаментальної теоретичної підготовки з практико-орієнтованими формами навчання, що забезпечують активне включення здобувачів вищої освіти у моделювання реальних педагогічних ситуацій, розв'язання професійно значущих завдань і рефлексивне осмислення власної діяльності. Обґрунтовано доцільність використання інноваційних і цифрових освітніх технологій, що сприяють розвитку креативного мислення, педагогічної гнучкості та здатності до самостійного проєктування освітнього процесу. Доведено, що ефективність формування педагогічної творчості забезпечується цілеспрямованим застосуванням активних та інтерактивних методів навчальної діяльності (проєктних, проблемно-пошукових, кейс-методів, дизайн-мислення, педагогічних симуляцій, гейміфікації, рефлексивних практик), які створюють умови для розвитку ініціативності, педагогічної імпровізації та творчої самореалізації майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки.

4. Визначено компонентну структуру педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий та операційно-діяльнісний компоненти, які у своїй єдності відображають внутрішню логіку формування та прояву досліджуваного феномену. Обґрунтовано, що мотиваційно-ціннісний компонент відображає систему професійних цінностей, мотивацію до творчої педагогічної діяльності, усвідомлення значущості творчості в професії вчителя та готовність до особистісно-професійного саморозвитку; когнітивно-змістовий компонент характеризує рівень сформованості знань про сутність педагогічної творчості, сучасні педагогічні теорії, інноваційні та цифрові освітні технології; операційно-діяльнісний компонент виявляється у здатності застосовувати творчі методи й прийоми навчання, проєктувати варіативні освітні ситуації, здійснювати рефлексивний аналіз педагогічної діяльності та проявляти ініціативність і педагогічну імпровізацію. На основі визначеної компонентної структури педагогічної творчості розроблено цілісну систему критеріїв, показників і рівнів (високий, середній, низький) її сформованості, що забезпечила комплексний та багатовимірний підхід до оцінювання стану досліджуваного феномену. Критерії

та показники було добірно й логічно співвіднесено з мотиваційно-ціннісним, когнітивно-змістовим і операційно-діяльнісним компонентами педагогічної творчості, що уможливило виявлення не лише загального рівня її сформованості, а й специфіки проявів кожного структурного компонента. Обґрунтовано, що розроблена система критеріїв і показників є методологічною основою для здійснення науково обґрунтованої діагностики стану сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів на констатувальному та формуальному етапах педагогічного експерименту. Це дало змогу зафіксувати вихідний рівень сформованості досліджуваної якості, виявити внутрішні резерви та проблемні зони її розвитку, а також простежити індивідуальну й групову динаміку змін у процесі цілеспрямованого педагогічного впливу. Доведено, що застосування розробленого діагностичного інструментарію, який поєднував кількісні та якісні методи збору емпіричних даних, забезпечило валідність і надійність отриманих результатів та їх відповідність меті й завданням дослідження.

5. На основі теоретичного аналізу наукових джерел, узагальнення сучасного педагогічного досвіду та результатів експертного оцінювання визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у ЗВО. До них віднесено: забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища; інтеграція творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення та інноваційної культури здобувачів освіти; організація педагогічної підтримки та наставництва як передумова ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання. Доведено, що системна та взаємопов'язана реалізація визначених педагогічних умов у процесі професійної підготовки забезпечує створення сприятливого освітнього простору для особистісно-професійного становлення майбутнього учителя початкових класів як суб'єкта творчої педагогічної діяльності, здатного до інноваційного мислення, самостійного прийняття педагогічних рішень та ефективної реалізації завдань сучасної початкової освіти. Визначення педагогічних умов формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів здійснювалося на основі поєднання теоретико-аналітичного та експертно-практичного підходів, що забезпечило наукову обґрунтованість і практичну доцільність отриманих результатів. Процедура відбору педагогічних умов була поетапною та враховувала сучасні вимоги до професійної підготовки вчителя початкової школи в умовах реалізації концепції НУШ.

6. Розроблено та змодельовано систему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, яка забезпечує цілісну організацію їхньої професійної підготовки до здійснення творчої педагогічної діяльності в умовах сучасної початкової освіти. Система орієнтована на розвиток здатності до випереджувального професійного зростання, адаптації до динамічних змін в освітньому середовищі, педагогічного новаторства та креативного мислення, що належать до провідних професійних характеристик сучасного учителя початкових класів. Запропонована система формування педагогічної творчості майбутніх

учителів початкових класів містить чотири взаємопов'язані і взаємозумовлені блоки (підсистеми): цільовий (вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, її мета і завдання), концептуально-теоретичний (концепція, методологічні підходи, загальнодидактичні і специфічні принципи), змістово-технологічний (педагогічні умови, зміст, технології та методи) та діагностично-результативний (компоненти, критерії, показники та рівні сформованості педагогічної творчості й результат), які в єдності забезпечують ефективність процесу формування педагогічної творчості здобувачів вищої освіти.

Експериментально перевірено ефективність розробленої системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, яка має цілісний, динамічний і відкритий характер та функціонує як цілеспрямований педагогічний процес у ЗВО. Ефективність застосування розробленої системи визначена за результатами формувального етапу експерименту. Результати діагностики загального рівня сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів свідчать, що високий рівень сформованості педагогічної творчості в КГ зріс лише на 5,3%, у той час як в ЕГ – на 27,7%; середній рівень сформованості в КГ зріс на 9,6%, а в ЕГ – на 10,0%; низький рівень сформованості педагогічної творчості в КГ знизився на 14,5%, а в ЕГ – на 39,7%.

Вірогідність результатів експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначені з використанням непараметричного критерію Пірсона χ^2 . Результати формувального етапу експерименту підтвердили правомірність та ефективність розробленої системи формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів послугувавши підставою для висновку, що мети дослідження досягнуто, сформульовані завдання виконані, гіпотеза підтверджена.

7. Підготовлено та впроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, яке включає методичні рекомендації для викладачів і здобувачів вищої освіти, навчально-методичні матеріали, дидактичні засоби та комплекси творчих завдань. Навчально-методичне забезпечення використано під час вивчення фахових дисциплін і педагогічної практики, що забезпечило розвиток в майбутніх учителів креативного мислення, рефлексивних умінь, професійної ініціативності й готовності до інноваційної діяльності в умовах НУШ. Розроблене навчально-методичне забезпечення охоплює методичні матеріали з педагогіки, дидактики початкової освіти, інноваційних освітніх технологій, ігрової діяльності, організації самостійної роботи здобувачів освіти, створення навчально-методичного портфоліо, забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою. Його зміст адаптовано до умов змішаного та дистанційного навчання, що забезпечує гнучкість освітнього процесу та розширює можливості творчої самореалізації майбутніх учителів початкової школи. Впровадження розробленого навчально-методичного забезпечення в освітній процес ЗВО сприяло активізації творчої діяльності здобувачів, розвитку їхньої здатності до педагогічного проектування, творчого розв'язання професійних завдань, рефлексії та професійного самовираження. У

результаті його застосування відзначено посилення практичної спрямованості професійної підготовки, що проявляється у зростанні готовності здобувачів вищої освіти до творчого виконання педагогічних завдань, розроблення власних методичних рішень, а також у підвищенні здатності до перенесення набутих знань і вмій у реальні умови педагогічної діяльності.

Виконане дослідження не висчерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми. Зважаючи на важливість підготовки учительських кадрів і доцільність вивчення проблеми формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо вивчення механізмів формування педагогічної творчості в умовах цифрової трансформації освіти; з'ясування впливу міждисциплінарних і STEAM-підходів на розвиток креативного мислення майбутніх учителів; розроблення інструментарію діагностики динаміки педагогічної творчості на різних етапах професійної підготовки; порівняльний аналіз українського та зарубіжного досвіду підготовки творчого вчителя початкової школи тощо.

Опубліковані праці, що відображають основні наукові результати дисертації

Монографії

1. Якименко, П. (2025а). Теоретико-методичні аспекти педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. У Я. В. Галета (заг. ред.), Т. Я. Довга (наук. ред.), *Сучасна освіта в Україні: виклики та інновації в XXI столітті* (с. 400–422). Середняк Т. К.

2. Якименко, П. В. (2025b). *Теоретичні і методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів*. ТОВ «Друкарня «Рута».

Статті в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України

3. Якименко, П. (2023а). Аналіз впливу євроінтеграційних процесів на зміст та структуру педагогічної підготовки вчителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (1(125)), 463–469. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.01/463-469>

4. Якименко, П. (2023b). Критерії формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів в європейських країнах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (2(126)), 427–434. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.02/427-434>

5. Якименко, П. (2023c). Роль педагогічного самовдосконалення у формуванні творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (5–6(129–130)), 375–382. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.05-06/375-382>

6. Якименко, П. (2023d). Методичні підходи до формування педагогічної творчості в умовах сучасної освітньої реформи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (8–9(132–133)), 373–380. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.08-09/373-380>
7. Якименко, П. (2023e). Роль педагогічної практики у формуванні творчих навичок майбутніх учителів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (10(134)), 421–427. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2023.10/421-427>
8. Якименко, П. (2024a). Психолого-педагогічні основи розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (1–2(135–136)), 548–555. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.01-02/548-555>
9. Якименко, П. (2024b). Сутність творчого стилю педагогічної діяльності вчителя початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (3(137)), 492–499. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.03/492-499>
10. Якименко, П. (2024c). Порівняльний аналіз методів підготовки вчителів початкових класів в Україні та європейських країнах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (5(139)), 374–382. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.05/374-382>
11. Якименко, П. (2024d). Розробка та впровадження soft skills технологій в контексті педагогічної підготовки вчителів початкової школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, (6(140)), 152–159. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.06/152-159>
12. Якименко, П. (2025a). Загальноосвітні, творчі аспекти підготовки вчителів початкових класів в умовах освітнього середовища ЗВО. *Наука і техніка сьогодні*, (1(42)), 943–949. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1\(42\)-943-949](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1(42)-943-949)
13. Якименко, П. (2025b). Педагогічна творчість в контексті професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. *Наука і техніка сьогодні*, (2(43)), 971–978. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2\(43\)-971-978](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2(43)-971-978)
14. Якименко, П. (2025c). Формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки. *Наука і техніка сьогодні*, (4(45)), 911–917. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4\(45\)-911-917](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4(45)-911-917)
15. Якименко, П. (2025d). Роль вчителя у формуванні творчих здібностей здобувачів освіти початкової школи. *Наука і техніка сьогодні*, (5(46)), 1140–1146. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-5\(46\)-1140-1146](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-5(46)-1140-1146)
16. Якименко, П. (2025e). Креативно-прогностична модель підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. *Наукові інновації та передові технології*, (2(42)), 1821–1827. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2\(42\)-1821-1827](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-2(42)-1821-1827)
17. Якименко, П. (2025f). Особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в умовах сучасності. *Наукові інновації та передові технології*, (3(43)), 1568–1574. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3\(43\)-1568-1574](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3(43)-1568-1574)

18. Якименко, П. (2025g). Модернізація початкової освіти відповідно до вимог державних стандартів та освітніх програм у підручниках нового покоління. *Наукові інновації та передові технології*, (4(44)), 1533–1539. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4\(44\)-1533-1539](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-4(44)-1533-1539)

19. Якименко, П. (2025h). Інтегративний підхід як теоретична основа професійно-особистісного становлення майбутніх вчителів початкових класів. *Наукові інновації та передові технології*, (5(45)), 1543–1549. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5\(45\)-1543-1549](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-5(45)-1543-1549)

20. Якименко, П. (2025i). Чинники розвитку творчості в майбутніх учасників освітнього процесу початкової школи. *Наукові інновації та передові технології*, (6(46)), 1395–1400. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-1395-1400](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-1395-1400)

Статті у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus або Web of Science Core Collection

21. Bida, O., Prokhorchuk, O., Fedyaeva, V., Radul, O., Yakimenko, P., & Shevchenko, O. (2021). Covid-19 and distance education: Analysis of the problems and consequences of the pandemic. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 21(12). <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.86>

22. Babaian, Y., Yakimenko, P., Breslavska, H., Cherednyk, L., Kostrytsia, N., & Semenog, O. (2022). The development of motivation to achieve students in the context of modernization of educational content. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 14(1Sup1), 49–66. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1Sup1/536>

23. Yakimenko, P., Horvat, M., Kurchatova, A., Mulyk, K., & Alekseeva, O. (2023). The features of independent work for future specialists in conditions of distance learning. *Amazonia Investiga*, 12(62), 240–249. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.62.02.24>

24. Wang, X., Palshkova, I., Yakymenko, P., Zabiia, I., & Terenko, O. (2024). The internationalization of teaching: keys to professional development abroad. *Amazonia Investiga*, 13(80), 143–159. <https://doi.org/10.34069/AI/2024.80.08.13>

25. Mamchych, O., Kolbina, L., Honcharova, O., Mochan, T., Zenchenko, T., & Yakymenko, P. (2025). Las tecnologías interactivas digitales en el ámbito de la formación del profesorado de primaria. *Revista Conrado*, 21(105), e4413. <https://conrado.ucf.edu.cu/index.php/conrado/article/view/4413>

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

26. Якименко, П. В. (2021). Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх вчителів до профільного навчання. In *Інноваційно-технологічна підготовка майбутніх учителів початкової школи у закладі вищої освіти: Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції з проблем вищої освіти і науки* (2 грудня 2021 р., Миколаїв, Україна). http://preschool.mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4-%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%E2%84%9613_2021.pdf

27. Yakymenko, S., & Yakymenko, P. (2023a). Formation and evolution of the concept of “worldview”. In *Scientific research in the modern world: Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference* (12–14 January 2023, Toronto, Canada), 303–311. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/01/SCIENTIFIC-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-12-14.01.23y.pdf>

28. Yakymenko, S., & Yakymenko, P. (2023b). Formation of a comprehensive scientific picture of the environmental world in young school students through integrated content of educational subjects. In *Global science: prospects and innovations: Proceedings of the 4th International scientific and practical conference* (1–3 December 2023, Liverpool, United Kingdom), 399–407. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/GLOBAL-SCIENCE-PROSPECTS-AND-INNOVATIONS-1-3.12.23.pdf>

29. Yakymenko, P. (2024). Theoretical and methodological principles of forming pedagogical creativity of future primary teachers. In *Science and society: modern trends in a changing world: Proceedings of the 9th International scientific and practical conference* (5–7 August 2024), 157–162. <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/04/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-18-20.04.2024.pdf>

30. Якименко, П. В. (2024a). Ключові аспекти ефективної модернізації початкової освіти в Україні. In *Теорія і практика цифрового навчання в сучасних закладах освіти: Матеріали всеукраїнської вебконференції* (23 травня 2024 р., Вінниця, Україна). https://ito.vspu.net/pages/konferenc/konf_digital_education/2024/Yakymenko.pdf

31. Якименко, П. В. (2024b). Формування творчої компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки. In *Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти: Збірник тез* (12 листопада 2024 р., Миколаїв, Україна), 207–209. МНУ імені В. О. Сухомлинського. http://preschool.mdu.edu.ua/?page_id=6607

32. Якименко, П. В. (2025a). Концептуальні засади підготовки до творчої діяльності вчителів початкових класів. In *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: Матеріали LIII Міжнародної науково-практичної конференції* (7 лютого 2025 р., Кордова, Іспанія). <https://doi.org/10.52058/53>

33. Якименко, П. В. (2025b). Підготовка майбутніх вчителів початкової школи щодо застосування інтерактивних технологій. In *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: Матеріали LIV Міжнародної науково-практичної конференції* (7 березня 2025 р., Клагенфурт, Австрія). <https://doi.org/10.52058/54>

34. Якименко, П. В. (2025c). Критерії педагогічної творчості підготовки майбутнього вчителя початкової школи. In *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: Матеріали LV Міжнародної науково-практичної конференції* (7 квітня 2025 р., Острава, Чехія). <https://doi.org/10.52058/54>

35. Якименко, П. В., & Yakymenko, P. (2025d). Спрямованість нових підходів до формування змісту й організації навчання майбутнього вчителя початкової школи. In *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції*

розвитку: Матеріали LVI Міжнародної науково-практичної конференції (7 травня 2025 р., Афіни, Греція). <https://doi.org/10.52058/56>

Публікації, що додатково висвітлюють результати дослідження

36. Breslavska, H., Yakymenko, S., & Yakimenko, P. (2022a). Pedagogical design as a personality-oriented direction of students' extracurricular work. *Modern Science: Scientific Journal*, (5), 67–77. <https://drive.google.com/file/d/1iNYqSMwlO-JmJkW1hEmeoKWgNpJvzB4/view>
37. Filipenko, L., Kurchatova, A., Parshuk, S., Yakimenko, P., Trofaila, N., & Bilan, L. (2022b). Psychological and pedagogical determinants of personality bullying in the sociometric dimension. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 14(1), 518. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/518>
38. Slipchyshyn, L., Honcharuk, O., Anikina, I., Yakymenko, P., Breslavska, H., Yakymenko, S., & Opria, I. (2022c). Pedagogical conditions for formation of design competence of qualified workers with the use of information technologies. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(5), 79–88. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.5.13>
39. Yakymenko, S., Yakimenko, P., & Breslavska, H. (2022d). The problem of integration of knowledge through the integrated model of formation of worldview in senior preschool and primary school age. *Modern Science: Scientific Journal*, (2), 110–117. <https://drive.google.com/file/d/1Cd7TXYk0iyTnjo4MDNgM6E9uNK5tz275/view>
40. Yakymenko, P., Breslavska, H., & Yakymenko, S. (2022e). Professional education in the formation of competent creative personality: theory and practice. *Modern Science: Scientific Journal*, (6), 78–87. https://drive.google.com/file/d/1Gu8aXUCHsPzNz_6QK9-iOuUFvfsOUthw/view
41. Якименко, П. В. (2025а). *Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до педагогічної творчості*. ТОВ «Друкарня «Рута». ISBN 978-617-8533-56-4
42. Якименко, П. В. (2025b). Виховання творчості учнів початкових класів в контексті Нової української школи. *Наука і техніка сьогодні*, (3(44)), 822–827. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3\(44\)-822-827](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-3(44)-822-827)
43. Якименко, С. І., & Якименко, П. В. (2024а). Інноваційна технологія проєктування практики в інтегрованій професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Colloquium-Journal*, 15(208), 48–51. <https://colloquium-journal.org/zhurnal/colloquium-journal-37-230-2025/>
44. Якименко, С., Біда, О., Якименко, П., & Бреславська, Г. (2024b). Інноваційні технології в освіті: навчально-методичні рекомендації для змішаного навчання студентів спеціальності 013 «Початкова освіта». Миколаїв: видавець Румянцева Г. В. <https://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/13039>
45. Якименко, С., & Якименко, П. (2022). *З любов'ю до дітей: Сучасний урок у початковій школі – урок-казка* (Ч. 1). Миколаїв: СПД Румянцева.

46. Якименко, С., Якименко, П., & Бреславська, Г. (2023). *Педагогічна творчість вчителя початкової школи: організація самостійної роботи студентів*. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В.

47. Якименко, С., Якименко, П., & Мовчан, О. (2024с). *Теорія та методика ігрової діяльності в ЗПО*. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В.

48. Якименко, С., Якименко, П., & Шепітко, О. (2024d). *Навчально-методичне портфоліо з дидактики*. Миколаїв: СПД Румянцева Г. В.

49. Якименко, С. І., Якименко, П. В., Дячук, В. І., & Голян, Л. П. (2025с). *Впровадження інноваційної інтегрованої особистісно-орієнтованої технології в ЗДО та ЗЗСО*. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В.

50 Якименко, С. І., Якименко, П. В., Дячук, В. І., & Голян, Л. П. (2024е). *Наступність у роботі ЗДО та початкової школи*. Миколаїв: видавець Румянцева Г. В.

АНОТАЦІЯ

Якименко П. В. Теоретичні і методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Хмельницький національний університет, Міністерство освіти і науки України. – Хмельницький, 2026.

У дослідженні здійснено теоретичне та методичне обґрунтування проблеми формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

На основі аналізу філософських, психолого-педагогічних і соціокультурних джерел уточнено сутність педагогічної творчості як інтегративної професійно-особистісної якості майбутнього вчителя початкових класів, що виявляється у здатності до створення нових педагогічних ідей, способів і рішень у професійній діяльності. Виокремлено шляхи становлення і розвитку ідеї формування педагогічної творчості в історичному науковому дискурсі на основі їх дотичності до основних наукових концепцій і теорій. Представлено аналіз зарубіжного досвіду та вплив євроінтеграційних процесів на трансформацію підготовки майбутніх учителів початкових класів в Україні.

Уточнено зміст понять «педагогічна творчість», «творча педагогічна діяльність», «педагогічна креативність», «формування педагогічної творчості». Запропоновано авторське формулювання поняття «педагогічна творчість майбутнього учителя початкових класів». Педагогічна творчість майбутнього учителя початкових класів потрактована як інтегративна особистісно-професійна якість, що виявляється у здатності генерувати нові педагогічні ідеї, використовувати методи й прийоми навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей молодших школярів, що відповідно передбачає формування у майбутніх учителів здатності до креативного мислення, рефлексивності,

емоційної гнучкості та професійної ініціативності та спрямовано на забезпечення ефективності освітнього процесу в умовах постійних змін і викликів сучасної початкової освіти. Доведено, що педагогічна творчість є важливим чинником професійної компетентності вчителя та його готовності до інноваційної діяльності в умовах реалізації ідей НУШ.

Розроблено авторську концепцію формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, яка охоплює методологічний, теоретичний і технологічний концепти та визначає мету, завдання, принципи, напрями вдосконалення педагогічно-творчої підготовки та очікувані результати.

Обґрунтовано науково-методичні засади формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що ґрунтуються на інтеграції особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного та інноваційного підходів. Визначено доцільність використання практико-орієнтованих, активних та інтерактивних методів навчання, інноваційних і цифрових технологій, що забезпечують розвиток креативного мислення, педагогічної імпровізації та творчої самореалізації майбутніх учителів.

Визначено компонентну структуру педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий та операційно-діяльнісний компоненти. Розроблено критерії, показники та рівні сформованості педагогічної творчості (високий, середній, низький), що забезпечують комплексну діагностику досліджуваного феномену.

Визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів: забезпечення мотиваційно-ціннісної спрямованості професійної діяльності шляхом організації творчого освітнього середовища; інтеграція творчого компонента у зміст фахових дисциплін і використання новітніх освітніх технологій у процесі розвитку креативного мислення й інноваційної культури здобувачів освіти; організація педагогічної підтримки та наставництва як передумови ефективного впровадження практико-орієнтованого навчання.

Розроблено та експериментально перевірено систему формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, представлену цільовим, концептуально-теоретичним, змістово-технологічним і діагностично-результативним блоками. Система орієнтована на розвиток здатності до випереджувального професійного зростання, адаптації до динамічних змін в освітньому середовищі, педагогічного новаторства та креативного мислення, що належать до провідних професійних характеристик сучасного вчителя початкових класів. Доведено, що її впровадження забезпечує розвиток творчого потенціалу, педагогічної креативності, здатності до інноваційної діяльності та професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів.

Підготовлено та впроваджено в освітню практику ЗВО навчально-методичне забезпечення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів, яке включає методичні рекомендації для викладачів і здобувачів освіти, навчально-методичні матеріали, дидактичні засоби та комплекси творчих завдань. Навчально-методичне забезпечення інтегровано у зміст фахових дисциплін і

педагогічної практики та спрямовано на розвиток креативного мислення, рефлексивних умінь, професійної ініціативності й готовності до інноваційної діяльності в умовах НУШ. Розроблене навчально-методичне забезпечення охоплює методичні матеріали з педагогіки, дидактики початкової освіти, інноваційних освітніх технологій, ігрової діяльності, організації самостійної роботи здобувачів освіти, створення навчально-методичного портфоліо, забезпечення наступності між закладом дошкільної освіти та початковою школою.

Подальшого розвитку й конкретизації набули ідеї формування педагогічної творчості в історичному і компаративному дискурсі на основі їх дотичності до основних наукових концепцій і теорій; діагностичний інструментарій визначення стану та рівнів сформованості педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів; науково-методичне забезпечення формування педагогічної творчості майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: педагогічна творчість, творча педагогічна діяльність, майбутні вчителі початкових класів, педагогічні умови, система, компоненти, критерії, навчально-методичне забезпечення.

ABSTRACT

Yakymenko P. V. Theoretical and methodological principles of the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Khmelnytskyi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Khmelnytskyi, 2026.

The study provides a theoretical and methodological substantiation of the problem of forming pedagogical creativity of future primary school teachers in the process of their professional training at higher education institutions.

Based on the analysis of philosophical, psychological-pedagogical, and socio-cultural sources, the essence of pedagogical creativity has been clarified as an integrative professional and personal quality of a future primary school teacher, manifested in the ability to generate new pedagogical ideas, approaches, and solutions in professional activity. The historical development of the idea of forming pedagogical creativity within scientific discourse has been identified and analyzed according to its relation to major scientific concepts and theories. The analysis of foreign experience and the impact of European integration processes on the transformation of future primary school teachers' training in Ukraine have been presented.

The content of the concepts “pedagogical creativity”, “creative pedagogical activity”, “pedagogical creativity as a personal quality”, and “formation of pedagogical creativity” has been specified. The author’s definition of the concept “pedagogical creativity of a future primary school teacher” has been proposed. It is interpreted as an integrative professional and personal quality manifested in the ability to generate innovative pedagogical ideas, teaching methods, and techniques adapted to the individual characteristics of young learners. It presupposes the development of creative

thinking, reflectivity, emotional flexibility, and professional initiative in future teachers and is aimed at ensuring the effectiveness of the educational process under the conditions of continuous changes and challenges of contemporary primary education.

It has been proved that pedagogical creativity is a significant factor in the professional competence of a teacher and his or her readiness for innovative activity within the framework of the implementation of the New Ukrainian School reform.

The author's concept of the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers has been developed, encompassing methodological, theoretical, and technological concepts and determining the purpose, objectives, principles, directions of improving pedagogical and creative training, and expected outcomes.

The scientific and methodological foundations for the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers have been substantiated, based on the integration of personality-oriented, activity-based, competency-based, axiological, and innovative approaches. The expediency of applying practice-oriented, active, and interactive teaching methods, innovative and digital technologies that ensure the development of creative thinking, pedagogical improvisation, and creative self-realization of future teachers has been determined.

The component structure of pedagogical creativity of future primary school teachers has been determined, including motivational-value, cognitive-content, and operational-activity components. Criteria, indicators, and levels of the formation of pedagogical creativity (high, medium, and low) have been developed, ensuring comprehensive diagnostics of the studied phenomenon.

The pedagogical conditions for the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers have been identified and substantiated: ensuring the motivational and value orientation of professional activity through the organization of a creative educational environment; integrating a creative component into the content of professional disciplines and using modern educational technologies in the process of developing students' creative thinking and innovative culture; organizing pedagogical support and mentoring as a prerequisite for the effective implementation of practice-oriented learning.

A system for the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers has been developed and experimentally verified. It is represented by target, conceptual-theoretical, content-technological, and diagnostic-resultative blocks. The system is aimed at developing the ability for advanced professional growth, adaptation to dynamic changes in the educational environment, pedagogical innovation, and creative thinking, which are among the key professional characteristics of a modern primary school teacher. It has been proved that the implementation of the system ensures the development of creative potential, pedagogical creativity, the ability to carry out innovative activities, and professional self-development of future primary school teachers.

Educational and methodological support for the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers has been developed and implemented in the educational practice of higher education institutions. It includes methodological recommendations for teachers and students, teaching and methodological materials,

didactic tools, and a system of creative tasks. This support has been integrated into the content of professional disciplines and pedagogical practice and is aimed at developing creative thinking, reflective skills, professional initiative, and readiness for innovative activity within the New Ukrainian School framework. It includes materials on pedagogy, primary education didactics, innovative educational technologies, play-based activities, organization of students' independent work, creation of educational portfolios, and ensuring continuity between preschool and primary education.

Further development and specification have been achieved regarding the ideas of forming pedagogical creativity in historical and comparative discourse based on their connection with major scientific concepts and theories; the diagnostic tools for determining the state and levels of the formation of pedagogical creativity of future primary school teachers; and the scientific and methodological support for its formation.

Keywords: pedagogical creativity, creative pedagogical activity, future primary school teachers, pedagogical conditions, system, components, criteria, educational and methodological support.

Підписано до друку 08.06.2026.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,0.
Наклад 100 прим. Замовлення № 3-08062026.
Віддруковано з оригінал-макета замовника.
Друк ФОП Паляниця В. А.
м. Тернопіль, вул. Б. Хмельницького, 9а, оф. 38.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК №4870 від 20.03.2015 р.